

MAA- JA METSÄTALOUSVALIOKUNNAN MIETINTÖ 7/2014 vp

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi elintarvikelain muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunta on 23 päivänä huhtikuuta 2014 lähettänyt maa- ja metsätalousvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen eduskunnalle laiksi elintarvikelain muuttamisesta (HE 40/2014 vp).

Asiantuntijat

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina

- elintarviketurvallisuusjohtaja Veli-Mikko Niemi, eläinlääkintöylitarkastaja Anna-Maija Grönlund ja vanhempi hallitussihteeri Hannu Miettinen, maa- ja metsätalousministeriö
- osastonjohtaja Maria Teirikko, Elintarviketurvallisuusvirasto Evira
- asiantuntija Leena Suojala, Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry.

Lisäksi kirjallisen lausunnon ovat antaneet
— oikeusministeriö
— Suomen Eläinlääkäriliitto.

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi elintarvikelakia eräiden Euroopan unionin elintarvikelainsäädäntöön tehtyjen muutosten sekä kansallisten lainsäädäntötarpeiden vuoksi.

Elintarvikelakia muutettaisiin vastaamaan Euroopan unionin lainsäädäntöä sikojen lihan tarkastuksen yhteydessä tehtävien trikiinitutkimusten osalta. Kesäkuun 2014 alusta sovellettavan komission asetuksen mukaan trikiinitutkimuksia voidaan vähentää sellaisten sikojen osalta, jotka on kasvatettu virallisesti tunnustetuissa valvotuissa pito-olosuhteissa. Elintarvikelakiin ehdotetaan lisättäväksi säännökset valvottujen pito-olosuhteiden virallisesta tunnustamisesta.

Myös muita lihantarkastusta ja siihen liittyvää valvontaa koskevia säännöksiä ehdotetaan tarkennettaviksi ja vastaamaan nykyistä paremmin Euroopan unionin lainsäädäntöä.

Elintarviketurvallisuutta koskevien täydentävien ehtojen valvonnan varmistamiseksi kasvin tuotantotiloilla säädettäisiin valvontaviranomaisesta. Valvonnan toteutuksesta vastaisivat elinkeino-, liikenne- ja ympäristökeskukset.

Laista ehdotetaan kumottavaksi tarpeettomana eräs alkutuotantoon liittyvä asetuksenantovaltuus.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan 1 päivänä heinäkuuta 2014.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisenä ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä muuttamattomana.

Valiokunta toteaa, että sikojen trikiinitutkimuksista säädetään lähinnä virallisia lihan trikiinitarkastuksia koskevista erityissäännöistä annetussa komission asetuksessa (EY) N:o 2075/2005, jäljempänä trikiiniasetus. Komission trikiiniasetuksen mukaan kaikki trikiinille alttiisiin eläinlajeihin kuuluvien eläinten liha on lihantarkastuksen yhteydessä tutkittava trikiinien varalta. Tällaisia eläinlajeja ovat kotieläimistä sika ja hevonen sekä tietyt tarhattuun ja luonnonvaraiseen riistaan kuuluvat eläinlajit, kuten villisika ja karhu.

Euroopan elintarviketurvallisuusvirasto EFSA antoi lokakuussa 2011 sian lihantarkastusta koskevan lausunnon, jonka mukaan trikiini on salmonellan, yersinian ja toksoplasman ohella yksi merkittävimmistä sianlihan kulutukseen liittyvistä vaaroista. Trikiiniriskiä voidaan kuitenkin hallita valvotuilla pito-olosuhteilla, joilla muun muassa estetään trikiinien isäntäeläinten, kuten esimerkiksi rottien, pääsy sikalaan ja rehuvarastoihin. Suomessa trikiiniriskin hallinta edellyttää sikojen pitämistä sisätiloissa, koska luonnonvaraisissa eläimissämme on todettu enemmän trikiinejä kuin monissa muissa jäsenmaissa.

Komission trikiiniasetusta muutettiin vuonna 2013 EFSA:n lausunnon perusteella ja muutettua asetusta aletaan soveltaa 1 päivästä kesäkuuta 2014 alkaen. Asetuksen mukaan trikiinitutkimuksia voidaan vähentää lihasikojen osalta vuositasona 10 prosenttiin teurastamoon toimitettavista eläimistä silloin, kun siat ovat peräisin alkutuotantopaikoista, joiden on virallisesti tunnustettu täyttävän trikiiniasetuksessa valvotuille pito-olosuhteille asetetut vaatimukset. Yksittäisten alkutuotantopaikkojen lisäksi on mahdollista tunnustaa valvottujen pito-olosuhteiden vaatimukset täyttävien alkutuotantopaikkojen

ryhmiä. Valvottujen pito-olosuhteiden tunnustamisen hakeminen on vapaaehtoista.

Jos virallisesti tunnustetuista valvotuista pito-olosuhteista peräisin olevista sioista ei kolmeen vuoteen todeta trikiinejä, voidaan trikiinitutkimukset lopettaa kokonaan tällaisista olosuhteista peräisin olevien sikojen osalta. Valiokunta toteaa, että trikiiniasetus sallii jäsenvaltion lopettavan trikiinitestaukset virallisesti tunnustetuista valvotuista pito-olosuhteista peräisin olevien sikojen osalta myös silloin, mikäli trikiinitutkimustilastojen avulla voidaan osoittaa, että 95 prosentin luotettavuustasolla trikiinin esiintyvyys on alle yksi tapaus miljoonasta. Sen sijaan emakot ja karjut tulee edelleen tutkia sataprosenttisesti samoin kuin sellaiset siat, jotka eivät ole peräisin valvotuista pito-olosuhteista.

Suomessa teurastetaan vuosittain yli kaksi miljoonaa sikaa, joista tällä hetkellä jokainen tutkitaan trikiinien varalta. Valiokunta toteaa, että vuoden 2005 jälkeen kotimaisista teurasioista on todettu ainoastaan yksi trikiinitapaus vuonna 2010. Vaikka trikiinien esiintyvyys suomalaisissa luonnonvaraisissa eläimissä on yleistä, niin siitä huolimatta sikaloiden trikiinitutkimusten vähentäminen sikaloiden valvotuissa pito-olosuhteissa on kuitenkin mahdollista. Valiokunta korostaa sitä, että Suomessa on toistaiseksi onnistuttu hyvin sikojen trikiiniuhan torjunnassa.

Lakiehdotuksessa mahdollistetaan trikiiniasetuksessa säädetty sikojen trikiinitutkimusten vähentäminen tai lopettaminen kansallisesti mahdolliseksi virallisesti tunnustetuista valvotuista pito-olosuhteista peräisin olevien sikojen osalta. Valiokunta toteaa, että Suomessa ei ole nykyisellään järjestelmää asetuksen edellyttämän valvottujen pito-olosuhteiden viralliseksi tunnustamiseksi. Valvottujen pito-olosuhteiden tunnustaminen ja valvonta on esityksen mukaan jatkossa Elintarviketurvallisuusviraston tehtävä.

Trikiiniasetuksen mukaan trikiiniatilanteen huonontuessa tai parantuessa viranomaisten tulee voida reagoida tilanteeseen mukauttamalla käytettäviä resurssejaan. Lakiehdotuksen mu-

kaan elintarviketurvallisuusvirastolla on oikeus määrätä trikiinitutkimuspakon laajuudesta silloin, kun trikiiniasetus edellyttää tutkimusten lisäämistä, tai mahdollistaa tilanteen mukaan tutkimusten vähentämisen taikka jopa niiden lopettamisen. Valiokunta pitää joustomahdollisuuksia tarpeellisina.

Valiokunta toteaa, että teurastamoteollisuus päättää viime kädessä siitä, otetaanko helpotettu trikiinitestausmenettely Suomessa käyttöön vai ei. Vaikka trikiinivalvonnan yksinkertaistaminen ja jokaisen ruhon tarkastuksesta luopuminen on teollisuuden kannalta toivottua, *valiokunta pitää välttämättömänä huolehtia erityisesti siitä, ettei tuottajille aiheudu kohtuuttomia lisäkustannuksia tai hallinnollista taakkaa uudistuksesta.*

Uudet maksut tulevat mahdollisesti kohdistumaan myös eläinten pitopaikoille, vaikka taloudellisen hyödyn valvotuissa pito-olosuhteissa kasvatetuista sioista tulevat saamaan teurastamotoimijat, joiden ei enää tarvitse tehdä trikiinitutkimuksia tunnustetuista valvotuista pito-olosuhteista peräisin oleville sioille. Valiokunta katsoo, että tunnustettujen pito-olosuhteiden valvonnasta koituvat kustannukset tulee kyetä kohdentamaan teurastamotoimijoihin, jotka uudessa tilanteessa saavat hyödyn trikiinitutkimuskustannusten vähentyessä. Eräs mahdollisuus on järjestää kustannustenjakoa teurastamoiden ja tilojen kesken sopimusteitse. Valiokunta korostaa, että tälläkin hetkellä tiloille tehdään esimerkiksi runsaasti maksullisia terveydenhuoltokäyntejä, jotka lisäävät kohtuuttomasti tuottajien kustannuksia, mutta jatkossa trikiinivapaasta laatu tuotteesta tulee saada korvaus myydyin tuotteen hinnassa.

Valiokunta toteaa, että sikojen terveystuokitusrekisterin eli Sikavan hyödyntäminen ryhmätunnustamisen välineenä on hyvä käytännön ratkaisu, jolla huomioidaan jo tehty laatu työ ja yksinkertaistetaan viranomaistoimintoja. Valtuutetulla eläinlääkärillä tarkoitetaan esityksessä Sikavan sisäistä valtuutusta, joka on muodollinen eikä synnytä viranomaisstatusta. Valtuutettu eläinlääkäri arvioi järjestelmässä valvottujen pito-olosuhteiden vaatimusten täyttymistä tiloil-

la. Valtuuttaminen, valtuuttamisen ehdot ja menettelytavat samoin kuin valtuutetun oikeudet, velvollisuudet ja vastuut muodostuvat Sikavan sisäisten yksityisoikeuteen perustuvien sopimusten mukaisesti. Valiokunta katsoo, että myös Sikavan ulkopuolelle jäävien tuottajien kustannukset tulee saada uudessa järjestelmässä kohtuullisiksi.

Lakiehdotuksessa lihantarkastusta esitetään muutettavaksi siten, että teurastamohenkilökunnan mahdollisuutta avustaa muidenkin lajien kuin siipikarjan ja jäniseläinten lihantarkastuksessa laajennetaan silloin, kun unionilainsäädäntö sen sallii. Valiokunta pitää esitettyä uudistusta asianmukaisena.

Elintarviketurvallisuutta koskevien täydentävien ehtojen valvonnan vuoksi kasvintuotantotiloilla säädettäisiin valvontaviranomaisesta. Valvonnan toteutuksesta vastaisivat ELY-keskukset. Ehdotuksella pyritään ehkäisemään Suomeen kohdistuvia tukien takaisinperintävaatimuksia, jotka johtuvat komission näkemyksen mukaan puutteellisesta valvonnasta. Valiokunta pitää erittäin tärkeänä, että täydentävien ehtojen valvonta kasvinsuojelutiloilla yhdistetään muihin ELY-keskuksen valvontoihin siten, ettei viranomaiskäyntien määrä tiloilla kasva.

Lakiehdotuksen 54 c §:ssä säädettävä valvottujen pito-olosuhteiden tunnustaminen ja 30 §:n valvontavelvoite synnyttävät Elintarviketurvallisuusvirastolle uusia tehtäviä liittyen valvottuihin pito-olosuhteisiin. Valiokunta korostaa sitä, että tiukasta julkistaloudellisesta tilanteesta huolimatta Elintarviketurvallisuusviraston resursien riittävyyteen tulee kiinnittää huomiota.

Valiokunta pitää lopuksi myös erittäin tärkeänä elintarvikelain uudistamista mahdollisimman pikaisesti siten, että alkutuotantopaikalla tehtävän elävänä tarkastuksen suorittavaksi viranomaiseksi voitaisiin hyväksyä myös muu eläinlääkäri kuin ainoastaan virkaeläinlääkäri, koska Suomi on pitkien välimatkojen ja harvan asutuksen maa. Valiokunta korostaa, että niin viranomaisten kuin toimijoidenkin kannalta tarkoituksenmukaisinta ja kustannustehokkainta olisi muuttaa elävänä tarkastusta koskevaa lainsäädäntöä edellä mainitulla tavalla, siten kun se EU-

MmVM 7/2014 vp — HE 40/2014 vp

lainsäädäntö huomioon ottaen on mahdollista. Valmistelussa pitää kuitenkin huolellisesti selvittää eläinlääkäreiden vastuukysymykset. Uusi käytäntö joustavoittaisi tuottajien toimintaa ja kohtuullistaisi kustannuksia. Nykyinen varsin harva virkaeläinlääkäriverkosto ja vielä harvempi teurastamoeläinlääkärien verkosto kasvattavat osaltaan tällä hetkellä tuottajien kustannuk-

sia kannattavuusvaikeuksissa olevalla kotieläinsektorilla.

Päätösehdotus

Edellä esitetyn perusteella maa- ja metsätalousvaliokunta ehdottaa,

että lakiehdotus hyväksytään muuttamattomana.

Helsingissä 27 päivänä toukokuuta 2014

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj. Jari Leppä /kesk
vpj. Lauri Heikkilä /ps
jäs. Heikki Autto /kok
Markku Eestilä /kok
Lasse Hautala /kesk
Reijo Hongisto /ps
Anne Kalmari /kesk

Timo V. Korhonen /kesk
Pirkko Mattila /ps (osittain)
Kari Rajamäki /sd
Janne Sankelo /kok
Arto Satonen /kok
Katja Taimela /sd.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Jaakko Autio.